

У моделі відображено актуальні психологічні чинники суб'єктивного благополуччя підлітків – включаючи наявні особистісні риси, що впливають на самооцінку, довіру до себе, ціннісну свідомість, зумовлюючи адаптованість обдарованого підлітка до інтернатних умов навчання та проживання. Суб'єктивне благополуччя підлітків є процесом становлення індивідуальності в освітньому середовищі. Тому психологічними чинниками суб'єктивного благополуччя підлітків в особистісно-психологічному напрямку обираємо внутрішньо-особистісну сферу – рівень тривожності особистості, самореалізацію, суб'єктивне розуміння щастя (самопізнання); в мотиваційній сфері – самоактуалізацію, автономність. У соціально-психологічному напрямку обираємо психологічні чинники щодо соціально-поведінкової сфери – особистісну адаптацію, загальну емоційну спрямованість [2, с. 157].

Проведений теоретичний аналіз проблеми психологічного благополуччя особистості підлітка свідчить про те, що воно має суттєвий вплив на самореалізацію у всіх сферах її прояву.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єзерська Н.В. Соціально-психологічні особливості процесу адаптації підлітків. Освіта та розвиток обдарованої особистості: щомісячний науково-методичний журнал. №3(46)/2016. С. 35.
2. King L. A., Napa C. K. What makes a life good? Journal of Personality and Social Psychology. 2008. Vol. 75. P. 156-165.
3. Ryff C. D., Keyes C. L. The Structure of Psychological Well-Being Revisited. Journal of Personality and Social Psychology. 2015. Vol. 69. P. 719.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОПСИХОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Бесєда П. С.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
polinabeseda@ukr.net*

Науково-теоретичний аналіз психологічної літератури дозволив встановити, що до розуміння центрального поняття нашого дослідження – «екопсихологічна культура» варто підходити з точки зору взаємозв'язку та взаємообумовленості екологічної психології та екологічної культури. Екологічна психологія дозволяє зрозуміти особливості формування екологічної свідомості та уявлень про організацію і функціонування навколишнього

середовища, внутрішні спонукання (потреба, інтерес) до взаємодії з природою, специфіку засвоєння екологічних знань та правил екологічної поведінки у різні вікові періоди розвитку дитини. Екологічна культура відображає уже рівень сформованості екологічної свідомості та мислення, починаючи з дитинства, розуміння й ототожнення особистістю себе зі світом природи, як невід'ємної її складової, показує рівень усвідомлення впливу людини на природу, запас її практичних умінь і навичок у процесі екологічної діяльності [1].

Вивчаючи чинники розвитку екопсихологічної культури особистості, ми дійшли висновку, що такими у сучасному світі стають: державно-політичні, освітні, індивідуально-психологічні, культурно-просвітні, глобалізаційно-середовищні та соціально-демографічні. Отже, процес формування екопсихологічної культури залежить від суспільно-правових регуляторів (спрямованості державної політики в цій сфері та специфіки суспільного розвитку), глобальної екологічної ситуації в світі, одне з провідних місць належить освіті (загальна середня базова, позашкільна) та внутрішнім особистісним особливостям учнів. [2, с. 45-46].

Аналізуючи структурну організацію екопсихологічної культури, ми звертаємо увагу на, що часто науковці виокремлюють таке поєднання можливих її компонентів, як: інтелектуальний (рівень екологічних знань), ціннісний (рівень екологічної свідомості) та діяльнісний (практичні вміння і навички охорони природи) [4]. Враховуючи різні погляди, ми вважаємо, що теоретична модель екопсихологічної культури молодших школярів може включати такі компоненти: інтелектуально-ціннісний, емоційно-мотиваційний, поведінково-культурний (екокультурний). На емпіричному вивченні особливостей цих компонентів найбільше акцентовано нашу увагу.

Основними методами дослідження є анкетування та опитування, бесіда.

Проведення дослідження передбачає застосування таких методик:

1. *Авторська анкета дослідження компонентів екопсихологічної культури молодших школярів.*

Складається з трьох блоків, кожен з яких має свою мету:

I блок – дослідження когнітивно-пізнавального компонента;

II блок – вивчення емоційно-ціннісного компонента;

III блок – аналіз мотиваційно-діяльнісного компонента.

2. *Анкета «Види побутової діяльності» (Н. А. Пустовіт).*

Мета: збір інформації щодо участі школярів різної статі і віку у побутовій діяльності, яка виступає як опосередкована взаємодія з природою, де засвоюються екологічно виважені вчинки, діти вправляються в екологічно доцільній поведінці.

3. *Анкета «Чи вмієте ви зберігати енергію» (Н. А. Пустовіт).*

Мета: оцінити сформованість у школярів вмінь і навичок енергозбере-

ження: електроенергії, тепла, повторного використання паперу, скла й металу, ремонту одягу замість його заміни тощо.

4. *Опитувальник «Самооцінювання поведінки» (Н. А. Пустовіт).*

Методика дозволяє з'ясувати готовність учнів до самовиховання у сфері екологічної діяльності.

5. *Анкета на самоаналіз учнями власної поведінки стосовно природи. (Н. А. Пустовіт).*

Основне призначення анкети – визначення ідентифікації поведінки учнів за типами: екологічно доцільний, екологічно виправданий, споживацький, індиферентний.

6. *Тест на виявлення рейтингу найбільш поширених мотивів екологічно доцільної поведінки старших підлітків і старшокласників (Н. А. Пустовіт).*

Методика дозволяє виявити рейтинг таких видів мотивів: самовдосконалення, самовираження, наслідування, які характеризують роботу із саморегуляції поведінки учнів, з огляду на збереження природи, за такими типами: вольовий наполегливий, вольовий ситуативний та невпевнений.

7. *Шкала «Нова екологічна парадигма» («НЕП») Р. Данлона, К. Ван Ліра, А. Мертіг, Р. Джонса (в адаптації І. В. Кряж)*

Методика дозволяє обчислити один загальний показник НЕП (як світоглядної екологічної установки), а також кілька додаткових показників ще семи екологічних установок. Отже, основна шкала: Інтегральна шкала НЕП. Субшкали: Домінуюча соціальна парадигма (традиційна), Нова екологічна парадигма, Межі зростання, Антиантропоцентризм (біоцентризм), Природний баланс, Виключне становище людини, Загроза екологічної кризи.

8. *Опитувальник екологічних установок «ЕкО 30» (І. В. Кряж)*

Методика виявляє установки щодо проблеми глобальних екологічних змін, включає інтегральну шкалу стурбованості глобальними екологічними змінами та 4 субшкали: біоцентризму, екологічної інтернальності, заперечення екологічних проблем та шкалу фінансово-економічних пріоритетів [3].

9. *Методика «ЕЗОК» (В. А. Ясвін та С. Д. Дерябо).*

Мета: дослідження екологічної свідомості молодшого школяра, а саме домінуючої установки в ставленні до природи: когнітивної; естетичної; етичної; прагматичної.

10. *Опитувальник «Натурафіл» (В. А. Ясвін та С. Д. Дерябо)*

Методика призначена для діагностики рівня розвитку інтенсивності суб'єктивного ставлення до природи непрагматичної модальності та його структури. Опитувальник включає 4 основні шкали, які відповідають чотирьом теоретично виокремленим компонентам інтенсивності: когнітивному, перцептивно-афективному, практичному, вчинку, а також додаткову шкалу натуралістичної ерудиції.

11. *Тест «Екологічна культура тих, хто навчається» за А. Асафовой*

Методика спрямована на визначення рівня розвитку екологічної культури особистості як інтегральної величини, що передбачає також виділення трьох основних рівнів: екологічних знань і умінь, екологічної свідомості та екологічної діяльності – низького, середнього і високого.

12. Методика «Ціннісні орієнтації» (М. Рокич)

Методика спрямована на вивчення ціннісно-мотиваційної сфери людини, а саме термальних та інструментальних цінностей за ступенем їх значимості у житті молодшого школяра.

Вважаємо, що представлені методики емпіричного дослідження сприятимуть усесторонньому виявленню компонентів екопсихологічної культури молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беседа П. С., Кононова М. М. Особливості формування екопсихологічної культури молодшого школяра. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*, IX (96), 181, 2021, P. 61-64.
2. Кононова М. М., Беседа П. С. Аналіз чинників формування екопсихологічної культури молодшого школяра в умовах позашкільної освіти. *Габітус*. 2022. № 33. С. 43-47.
3. Кряж І. В., Сінюгіна Т. А. Особливості екологічної ідентичності та екологічних установок вегетаріанців. *Психологія і особистість*. 2015. № 2 (8) Ч. 1. С. 112-125.
4. Курняк Л. М. Екологічна культура: поняття та формування. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2015. № 10. С. 48-51. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2015_10_14

АДАПТАЦІЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ ДО УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Білаш С. М., Свінцицька Н. Л., Лисаченко О. Д., Білаш В. П., Каценко А. Л., Устенко Р. Л.

Полтавський державний медичний університет

bilash_umsa@ukr.net, nataliya_leonidovna@ukr.net, lysachenkoolga64@gmail.com, vpbilash@ukr.net, akatsenko@gmail.com, r.l.ustenko@gmail.com

Складна соціально-політична ситуація в Україні, детермінована подіями на сході та півдні держави, зумовлює зростання економічної кризи і ряд соціальних негараздів населення. Унаслідок вимушеної міграції загострюється низка соціальних, політичних, психологічних проблем. Одна із головних проблем, з якою зіткнулися внутрішньо переміщені студенти на новому міс-